کەژاوەی گریان

1969

پێشکەشە بە دایکانی شەهیدانی دڵ گریاو و سك سوتاوی وڵاتەکەم

ش. بێکەس

کەژاوەی گریان

لەسەنگەری زستانی سەختی تێکۆشانی کوردایەتیدا نەهاتە دەرەوە. تا سییەکانی کەوتنە رزین. بەرەو وڵاتی رۆژئاوا بەپیر هیوای چاك بوونەوە چوو. پاش چوار ساڵ نامەیەکم بۆ هات نووسرابوو: "لەتیف"ی هاورێتان مردو لە "کاوتنگا" ناشتمان. "کەژاوەی گریان" کەژاوەی هۆنراوەی دواجاری ماڵ ئاوایی من بوو.. لە "لەتیف"ی شەهید!.

-1-

لەگۆڕستانی "کاوتنگا"*
زستانی ژین..
هەزاران خۆزگەی نێژراوی
ئاواتی دڵ نەترووکاوی
وا لە سنگا!
لەپاش بارین
پەپوولەی کلووی بەفری، بەر
مانگەشەوی رێ رۆشنکەر
کپ نیشتە سەر

لاشەی زەمین
لەسەرمادا
گەڵای بەر تریفەی زیوین
هەڵئەلەرزین.
بۆ هەواڵی، تازەی ئەمشەو
ئەستێرەکان کەوتنە پرسین
لەتاقە ڕێبواری هاتوو.
بۆ لای مردوو
سەگی حەسحەس کەوتنە، وەڕین!

★

پیرەمێردێ، بەبازوو لاو
بەرەو "کاوتنگ"
گوڕی خێرای، دا بەهەنگاو
ڕێچکەی بەفری، ساردی شکان
دەستی نایە، بینی زستان
گۆڕ هەڵکەنە.
پاچی خستە، سەر نەڕەی شان.

★

پاسەوانەکەی.. گۆڕستان،
باوێشکی دا.. خەواڵوو بوو
چاوی بەزۆر لەخەو هەستان
زنجیری دەرگای ڕاپسکان
ـ شەوباش
ئەمجارەیان کێیە مردوو؟!

ـ"غەریبێکە ئەڵێن کوردە".
ـ هەر ئەوەندە؟
ـ کورد.. نازانیی؟
ـ "ئا، ئەو گەلەی، لەرۆژهەڵات
بەقوربانیی سووری ئەکات
زەویی خەبات
ڕۆژی لەناو شەوا هەڵکرد!
سەری بۆ زۆردار شۆڕ نەکرد
لەکڕێوەدا.. نێرگزیان
چاوی نەورۆز.. هەڵئەهێنیٚ!
لەمردنا.. ژین ئەبینیٚ!
ـ ئەیان ناسم..
من هەڵگری، شوێن پێی هەموو
هەواڵێك‌و دەنگ‌وباسم
باسی گەلان.
باشە چۆن مرد؟
پیر یان لاو بوو؟
-دەردێکی سەختی گرتبوو
چاری نەبوو..
لەدواییشا لەژێر دەستی
دکتۆرەکانا.. دەرنەچوو
شیك بوو.. لاوبوو،
-ئای نەگبەتی..
-رێم کە.. با، زوو

گۆڕەکەی ئەمیش هەڵکەنم
بۆ سکی سبەینێی خێزان
چەند "مارکێکی" تر بسەنم..
-بیرم نەبوو!
-ها.. چی..؟
-ناوی چی بوو؟
-ناوی.. ناوی لەتیف عەلی..

★

چووە ژورێ
بۆ شوێن گۆڕێ
سەیرێکی کرد
بەپەلە، قۆڵی لێ هەڵکرد
لەژێرداری چنارێکا..
لەچەپەکێ، کەنارێکا،
پاچی، تا ژوور سەر هەڵبڕیی
تەکانی کاری دایە خۆ..
نەسرەوت.. نەسرەوت،
تا جەرگی زەوی هەڵدڕیی
ئینجا ووتی:
-کوردەکە.. ئەمەش ماڵی تۆ!

★

تریفەی مانگ، بۆ یەکەم جار،
دای لەگۆڕێکی تازەتر..
دەمی نایە دەمی ئازار

سەهۆڵی خەم بوو بەئاگر!

★

لە "میونخ"دا..
لاوێ ، لەسەر چرپایەکی ئازار،
بەبێ هاوار
دوا هەناسەی ژیان ئەدا..
لەپاش ئەوەی، دەمی مقەست
بەهەردوو دەست
کەوتە بڕین، بڕینی "سیی"
لەپاش ئەوەی "دابەشیان کرد،
لەشووشەدا"*
بەبێدەنگ.. مرد!

★

هۆڵی گەورەی خەستەخانە
ماڵی ئازار.. ماڵی ژانە
هاوڕێی نەخۆشی دەستە ڕاست
وەك دەستە چەپ، گریانی هات
ئەوەندەی وت: ئای داخەکەم
بەخت بۆی نەهات
سستەری خوشکی چەند ساڵە
خوشکی برین سارێژ کردن!
بەناسۆری ئەم هەواڵە
گۆنای ئاڵی، زەردیی لێ نیشت
تارماییەك.. بەرچاوی گرت..

یەك دوو دڵۆپ، فرمێسکی ڕشت،
چووە.. سەر جێگای خامۆشی
لەسەر لێوار تۆزێ دانیشت
بەلایەکی .. بەتانییەکە
بۆ ئێجگاری
سەری "شەهید"ی داپۆشیی!.

★

دوور لەیاران..
دوور لەبرا، دوور لە خوشکی
دوور لە دایکەکەی کوردستان
دوور لە دراوسێ و ناسیاوی
هەموو گەڕەکی "حاجی حان"
دوور لەسەیوان..
تەرمی، غەریبێ هەڵگیرا
بەرەو کاوتنگ
بەڕێ کرا.

★

لەباتی خوشك، باوك، برا
لەباتی من، لەباتی گشت
هاوبیرانی نەتەوەیی
لەباتی چرای "کوردستان"
چاوی "نەبەز" فرمێسکی ڕشت
شانی نەبەز، لەتەرمەکەی،

شەهید نەوی

لەرێگادا بەرەو کاوتنگ

خەیاڵ: ئاوڕی دایەوە

لەگەڵ هەنسکی گریانا

ئەم چیرۆکەی گێڕایەوە:

★

سەردەمێك بوو، باخ بێ گوڵ بوو

درەخت، بەبێ لق و چڵ بوو!

خانووی زستان، بێ ئاگر بوو

ژوور بێبنمیچ!

زەوی بێئاو، دایك بێ کوڕ بو!

کچ بەبێ قژ، قژ بێ سەر بوو!

ئاوابوون بێ زەردەپەڕ بوو

مەمك بێ شیر، رەز بێ بەر بوو

کۆتر بێ باڵ، باڵ بێ پەڕ بوو

ماسیی بێ چەم، چەم بێ ئاو بوو

شارو گوندی کوردستانم

بێ هەتاو بوو!

بێ هەور، هاوین باران بوو

چاو بێ فرمێسك، پڕ گریان بوو!

★

لەو تاریکایی چاو نەبینەی

لەزامی ئەو، ناو برینەی
ڕێگای ترسا
چرای باوەڕێ داگیرسا
هەڵهات.. خۆری ناو شەوەزەنگ
گەشتر لەخۆری ئاوێستا.

★

لەبریندا پشکووت هەزار،
گوڵی بەهار
لەفرمێسکا، دەرکەوت شنەی
زەردەخەنەی هیوای نازدار.

★

لەناو خوێنا، وەکوو بەیان
شەفەق دەرکەوت..
لەگۆڕەوە، دەنگی ژیان
هاتو سەرکەوت.

★

لەشیوەنی سك سووتاوا..
لەکسپەی جەرگی ئەنجنی
هەڵقرچاوا..
ژێردەستیی ماتو خامۆش بوو،
ئاهەنگی ئازادیی خۆش بوو!

★

لەئاگری بۆردوومانا..

لەسووتانا..
لە کاتی دروێنەی لەشی
شەهیدانا:
گەڵای پایزمان سەوزبوون
کانیی وشکمان ژیانەوە
چاو پڕ لە سۆز
مردووەکانـمان، هەستانەوە
بوو بەنەورۆز.
لە پەلەپیتکەی تفەنگ دا
لەتینویەتی ناو سەنگەرا
لەبۆنی.. بارووتی شەڕا
هەوای ئازادیمان مژی
لەناو جەنگ دا
چارەنووسی، مانەوەمان
دا بەژیان
بۆ سەرفرازیی نیشتمان.
★
لەناو کفنی شەهیدانا
لەناو زامی کوژراوانا
ئاڵامان دیی
کەوتنە.. شنە
بەسەر لووتکەی شاخەکانا.

-2-

زستانی ساڵی شەستو سێ

سەخت کەوتە ڕێ.

تاریکە شەوی داگیرکەر

چاونەبینە،

دڵ ڕەشێکی پڕ لەقینە

دەستی دوژمن.. نەپارێزە

سەری مناڵ، سکی ئافرەت

هەڵی ئەگرێ ،

هەڵی ئەدڕێ ،

سەری نێزە.

کرێوەیە... سەختە زستان

چاو لێك نانێ،

تۆڤی ئاسمان.

دار بەستویەتی، بەرد بەستویەتی

ئەم وڵاتە

بەستەڵەکی خەم گرتویەتی!

⋆

شەهید وتی:

نەنگییە بۆ من دابنیشم

ئەم تاریکە شەوە ئەبڕم

ڕەگی مردن.. هەڵئەکێشم
کوردایەتی بانگم ئەکا..
ڕێگە ئەگرم.

★

وتی: ئەمجارە بەگوللە
لەبری قەڵەم
بانگ.. هەڵئەدەم
چارەنووسم..
لەناوچەوانی ژیانا
لەهەورازی کۆڵ نەدانا
وا ئەنووسم.

★

وتی: گفت ئەکەم، بەکردار
خەو بەهەڵسان،
ڕۆشتن هەتاکوو نەوەستان.
دەستی ڕەنجم، ئەنێمە دەست
کوردی جوتیارو کرێکار.

★

خوشکی پێی وت: ساردە دنیا
"وەی" ئەبارێ، بێ ئامانە
ئەم زستانە..
بەستویەتی کەژ، هەرد، دۆڵ، چیا

هەر تۆمان هەی
هەر تۆ تەنیا.
-پێش رۆشتن، ئەمە ئەزانم
من بەتەنیا هی ئێوە نیم
پێش ئێوە، هی کوردستانم.
★
هاتەدەرێ، لەناو جێگا
کەوتە رێگا
بڕیی هەورازو بێشەی چڕ.
بەسنگ دڕیی
شاخی بەفر
سەنگەر.. ناسیی
چ کوڕێکە
دوژمن، ناسیی
بۆ گیانی ئەو، چ گڕێکە
لەگەڵ برسیی
باوەڕ تێرا
یەکیان ناسیی
رووناکییان، بەتاریکیی
ناو شەوەزەنگا.. هەڵگێڕا
نائومێدییان.. بەداری
وشکەوەبودا.. هەڵواسیی!
★

ڕۆی نەوەستا
بەفر.. باریی
ڕێگە.. بەسترا !
هەناسەی سواری "ماوەت"ی
بردە "پێنجوین"
لەشی نەخۆش و شەکەتی
گەیاندە دەوری "خانەقین".

★

هەر نەوەستا
ئەیویست.. پشتی
مەرگ لەئەرز، با.
هەتا سەرنج، بەرپێی نەدیی.
ڕەشێنەی چاو، بوو بەسپیی.
هەتاکوو "سیی"
لەناوەوە، ڕۆژ لەدوای ڕۆژ
وەك "چۆغەکەی" لەدەرەوە
ئەویش.. ڕزیی!

★

دایکی نەبوو، خوشکی پێی ووت،
ئێمەش هەموو:
هیوا مەبڕە..
با دووریش بێ، ڕێی وولاتی
پڕ.. ئاواتی..

چاك بوونەوەی، زانست بگرە
لەوێ دەرمانی ئەم دەردە
ڕەنگە زەردە
دەس ئەكەوێ
تەنها لەوێ!.

★

ئەو "جانتایە"ی "ماوەت"ی، دی
ڕێی شاخو كێوی سەختی، دی
بست بەبستی
وڵاتی ڕاپەڕیوی دی..
ئەوا لەگەڵ خاوەنەكەی
"سیی" پڕ.. ئاخا
خۆیان كرد.. بەشاری خۆشی
ناو "میونیخا"!

★

لەپاش چوار ساڵ
لەپاش، گینگڵی ئازاری
جێی بێداریی
شەوانی تاڵ.
"سی" هەوای ژینی وەرنەگرت
كۆشش كرا، نەژیانەوە
پڵیتەی چرای بێ نەوت
كەوتە پرتەی كوژانەوە.

★

ڕۆژێ هەواڵ، بەبێ‌تەرم
لە "کاوتنگا"وە.. پەشۆکاو
ڕەنگ بزڕکاو..
بەرەو شاری.. سلێمانی،
تەرمی بێ‌لاشەو فرمێسکی
بۆ من هانیی.

ئەیلولی/ 1968

*ناوی نەخۆشخانەو لەهەمان کاتدا گۆڕستانێکە لەئەڵەمانیای ڕۆژئـاواداو لەشاری "میۆنیخ".

* –دابەشیان کرد لەشووشەدا: نیـوە دێڕێکـی شـاعیری گـەورەی عـیراق "بدر شاکر السیاب"ە. لەکاتی خۆیدا بیرم چووە ئاماژەی بۆ بکەم. بەڵام لـــەکتێبی "ڕووبـــەڕوو لەســـێبەری چـــیا"دا لـــەبڵاوکراوەکانی یـــەکێتی نووسـەرانی کـورد/ ئامـادەکردنی بێـستون/ زنجـیرە "29" سـاڵی 1985 لەلاپەڕە (169)دا دەربارەی شوێن پەنجەی دیاری ئەم وێنانە دوا بووم.

ش.ب 1991

دوا تروسکە

هەر ئاوڕێ ، ئەدەمەوە، بۆ دواوەی تەمەن
هەر سەرنجێ، لەرابووردووی، پێشینم ئەگرم
تاریکییەو، دەس لە ملی، ژیانم ئەکەن
لەناخەوە، فرمێسکی خوێن، بۆ چاو سەر ئەخەن!
تەمو مژە.. کوێرە رێگای، بەرەو هەڵدێرە،
تارماییە.. ئاسمانێکی.. سەربەرەو ژێرە.
دووکەڵ، پەپوو، گوڵی سووتاو
شەوی پایز، خۆری خنکاو!
مەلی تینوو، باڵی شکاو
گەرووی خۆزگە، دەنگی تاساو.

★

ئەی بابە گیان، ئەی ئەو نازەی، باوەشم نەدی
کە مناڵییم، لەئارامیا، خەوی بسرەوێ
ئەی بابە گیان، ئەی ئەو گوڵەی، بۆنم نەکردی
بەیانیم بوو، کە ژاکایتو، جوانەمەرگ مردی.
هەر پاش بینین، ئەشکی کۆستی، گەرمت پێ رشتم

بەتەنیایی، لەناو چۆڵی.. ژینا جێت هێشتم
هەتیو، بێناز، ئاوارەبوون
نانی سووتاوی، تێر نەبوون
زستانی شەو، کسپەی دەروون
لەرزەی بزەی، لێوی زەبوون.

★

ئەوە دایکم، رەش پۆشەکەی، ماڵی خامۆشیی
خەزانی بەخت، لەبەهارا، کردی بەپایز.
ئەوە دایکم، دایکی ناسۆر، بێوەژن کۆشیی
ئەوە گریان، گریانی زۆر ، کڕووزە نۆشیی.
ئەوەش خوشکان "فریشتە" کەی بەهەشتی ماتەم
ئەوەش گوڵە، "گەزیزە" کەی، بچکۆلانەی خەم.
لێفەی کون کون، چلەی زستان
پشکۆی کوژاوەی، ئاگردان.
وڕێنەی شەو، خەو بزڕکان
بۆ بابەگیان، بۆ بابەگیان.

★

ئینجا لاویی، فام کردنەوەی، پڕ دڕکی ئازار
گرێ کوێرەی، دەم هەژاری، خەیاڵی ئاڵۆز
داڵدەی ساردی.. دەربەدەریی، جێگۆڕکێ هەزار
خەوی پچڕ ، شەقامی چۆڵ، دوا ڕۆژی نادیار
حەزی دەس کورت، گیرفانی چۆڵ، خۆ حەپس کردن
بەڕووی ماندووی. بەختی کفتا، قاپی داخستن.

قاچی پڕ خوێن، چاوەڕوانیی
باری ئازار، پەرێشانیی
گێرمەو کێشەی، نان گرانیی
ئەشکەنجەی دوای.. راستیی زانیی

★

ئەوە یەکەم، کچی سەر ڕێی، بەهاری گەشتم
خۆشەویستی وەك سایەقەی، بێگەردو پاکم
بۆ ئاڵتوونی، ساردی بەرۆك، زوو بەجێی هێشتم
تا بەدرۆش، فرمێسکێکی، بۆ هەڵنەڕشتم.
ئینجا دووهەم، هەر کە زانیی، من بێ ئیش کەوتووم
کەوتە بیانوو.. پێگرتنم، "تێریی" دایە ڕووم.
نێرگز بۆ ژێر، پێی تەفرەدان
دڕك بۆ دەرون.. تێ وەردان
بڕوا فرۆشتن.. بەهەرزان.
بەهار بۆ ناو.. گەڵاڕێزان!

★

ئێستەش ئەگەر، شیرینەکەم، هیوایە مابێ
چاوی گیانم: تێ بڕیبێ، خۆمی پێ ژێر کەم
ئەوەی مابێو، دوا تروسکەی، مۆمێکی تیا بێ
دوا هەناسەی، چارەنووسی، لاویمیی لابێ
خۆشەویستیی دڵی تۆیە، پرشنگی چاوتە
بەر بەرۆچکەی، پاش بارانم، وەفای هەتاوتە!
مەیبڕە لێم، با ژیانم

ئارامێ با، بەگریانم
هەڵ بێ، خۆری، دوای زستانم
بۆ چاوم، دەروونم، گیانم.

شوباتی 1968

بەیانیی بێ خۆر!

-1-

ڕێگادووره، بەرچاو لێڵە
ئاسۆی گیانم بەدوای تیشکی
خۆری هەواڵێکا.. وێڵە.
خەیاڵ: ڕێبوارێکی ماندووی
لەش کەنەفتی،
خەم داگرتووی،
بیابانی مابێن.. کێڵە.

★

ڕێگا.. دووره
تاریکیی ئەم شەوەی پایز
دنیایەکی بێسنووره.
پشکۆی لەشم، قرچەی تاسەم
گڕەی هاوینی هەناسەم.
چاوەڕوانی

شەماڵێکی بەرەو ژوورە!.

★

ڕێگا.. تارە

ساڵ: بەبێ وەرزی بەهارە

قۆناغ ونە

خۆزگەی دەروونیش هەزارە.

پرسیارکردن.. بێوەرامە

فرمێسکی چاوی.. نێرگزم

چەند دڵۆپێکی ناکامە

وا نیوەشەو، لەسەر سنگی

ماڵیی خامۆشییو بێدەنگی،

چۆکی دادا،

قوڵپی هەڵ دا..

بۆ تەنیایی، شەو بەسامە

★

هەواڵ نەهات..

شەماڵ نەهات

وا بەیانیشە خۆری من

هەر هەڵ نەهات!.

-2-

شیرینەکەم!

زستانی دڵ، وەك ژوورەکەم

وەك پێخەفی ساردو سڕم
وەکوو کوورەی بێ ئاگرم
تەنیاو پەستە..
دوور لەسامالّ و هەتاوی
بەهاری تۆی خۆشەویستە.

★

ئاگری دەم جگەرەکەم..
لاپەڕەی یادی رابوردوو..
ئەسووتێنێ
دووکەلّ لەدلّ، ئەورووژێنێ
تا تەمەن بکا، بەسووتوو!

★

هەتا پەڕەی کتێبەکان..
وەك رەنگی خۆم هەلّ بزڕکاو
وەك چاوی خۆم
وشەی چاویان
پڕ لەگریان
لەناو گەرووی شەوا خنکاو!

★

کەی کۆتایی، ئەم شەوە دێ؟!
کەی فرمێسکی.. چاوی ئازار،
پێلّووی سەر خەوێ لێك ئەنێ

کەی دەرئەکەوێ.. کەژاوەی،

بووکی بەهار..؟

کەی رەهێڵەی زستانەکەم،

ئەوەستێ و خۆش ئەکاتەوە؟!

ئاسۆم پرشنگ ئەداتەوە؟!

کەی توخوا کەی.. ئازیزەکەم،

خونچەی خۆزگەم ئەکرێتەوە،

ئەم دوورییە. لەنزیکیی

بەیانێکا.. ئەبڕێتەوە..؟

تا پێت بگەم!

کەی توخوا کەی ئازیزەکەم؟

★

هەواڵ نەهات

شەماڵ نەهات

لەبەیانییشا.. خۆری من

هەر هەڵ نەهات!.

کانوونی دووهەمی/ 1968

مەلا هیندی*

رۆژانێ بوو..
خەفەت.. شوێنی حەسانەوەی
لامان نەبوو
ژیان.. گرێی، لێك دانەوەی،
بۆ داهاتوو
وەكوو ئێستا
لەتەمەنی خەم نەئەدا!
چاومان وەكوو چاوی ئەمڕۆ
نەبڕیبووە.. ڕێگای دەسخەڕۆ
بەرامبەر یەكتر پیس نەبوو.
دەستمان، نە ئەنایە دەستیی،
تەفرەو درۆ
رۆژانێ بوو.. خۆشەویستیی
پڕ بەدڵ بوو
دنیایەك بوو، هەمووی گوڵ بوو
چقڵی ناكۆكیو دەس بڕین

بۆ ژێر گڵ بوو.

★

ئەی مناڵیی! ئەی بەهەشتی

خەوی گەشتی

هەتا مردن یەك جار بینین!

ئاوڕ لەتۆ.. ئەدەمەوە،

عومری شیرین.

هەر ئاوڕێ.. بەهەڵبەستێ

کە وێنەتی.. تیا ڕاوەستێ

یادی پاکت.. دەکەمەوە

ئێستای تەمومژی تەمەن

بۆ ساماڵت.. دەبەمەوە!

★

هاودەمەکانی مناڵیی

شەش حەوت ساڵیی

لەبیریانە.. خەوی جاران.

پێکەنینی.. هەر چوار وەرزی،

دڵو ڕومان.

لەبیریانە، دنیای گەڕەکی

حاجی حان!.

★

پیرەمێردی.. لاواز.. باریك

ڕەش داگیرساو

چاوی وەکوو دوکانەکەی،
نووتەك، تاریك
ژین بێ هەتاو
دوور لەتێریی
دوور لەشادیی
پێیان ئەوت: مەلا هیندی.
چەند رەفەیەك، لەتەختەی شڕ
لەتەپ و تۆز، لەخۆڵا، پڕ
داکەوتبوون، لێك ترازاو
وەکوو مەلا خۆی، بێهەناو
باسی خەمیان.. بۆ ئەکردی
باسی تەمەنی.. هەڵقرچاو،
چیرۆکەکەی.. مەلا هیندی.

⋆

دوو پشیلەی، سەرزل، گوربە
بۆ مشکی، رسق پیسکەری،
ناو دوکانەکەی، بەهەڵپە
نەئەسرەوتن
لەراوی مشکی، دوژمن بە مەلا!
نەئەکەوتن
بۆ پشوودانیش دوو بەدوو
لەسەر، رانی

لەڕی، مەلا، لێی ئەخەوتن.

★

چەند تەبەقێ ، سەبەتەیەك.
لەگەڵ کۆنە بەرچنەیەك.
گۆزە سوورێکی مل شکاو.
یەك دوو قوولێنەی داتەکاو
بۆ شەوگاری تا درەنگیش،
فانۆزێکی کز هەڵکراو.

★

نە چاو، نە منداڵ، نە خێزان
نە دەنگی دایەو بابە گیان
هیچی نەبوو..
تا فرمێسکیش وەختی گریان!.

★

بەئارەقی ڕەنج بەکوێریی
هیلاك ماندوو
هەورازی ئەم ژینەی ئەبڕیی.
گۆچانەکەی.. چاوساغی بوو
رێی برسێتی پێ دەرئەکرد
دەستی سواڵو پاڕانەوەی،
بۆ هیچ کەسێ درێژ نەکرد

★

ئێمەی مناڵ، ڕێبواری بووین
بەیانیان زوو.. کڕیاری بووین
لەبیرتانە؟ ئێمەی فێڵ زان
بۆ مەلا هیندی بەسەزمان
جار بەجاریش،
دەرزی یەك بووین، بۆ ئازاردان!.
لەبیرتانە؟ کە ناو بەناو
عانەی گیرفان
ئەبوو.. تەواو
ڕۆژانەکەمان.. خەرج ئەکرد،
ئەوسا ڕێگەی فێڵمان ئەگرت.
باشە چی بکەین؟
هەتا بگەین:
بەو مێوژە، بەو حەڵوایە..
بەو ماجوومیو بەو خوورمایە!
گڕی نەوسمان تێبەر ئەبوو
لەباتی.. پارە میکلمان
یان عانەی سوور، کە نەئەچوو
ئەدا بەمەلای بەسەزمان.
هەتا بەم فێڵەشی زانین
بەگۆچان تێی ئەسرەوانین!

★

سالْ هاتو رۆی، مەلا هیندی
مەرگ راپێچی کردوو.. بردی
پاش گەورە بون.
ئێمەش لەیەکتر دابڕاین،
ئێستا هەریەك، لەشوێنێکاین
هەریەك وێڵی دوای خەمێکین!
یەك لەیەکتری بێئاگاین!
"گەر بەئاگاش بین ناکۆکین"

★

ئەی سامالْیی
دلْو دەروونی منالْیی!
بێ پاکیی تۆ..
عەقلّی تەمەنی گەورەیی،
چەند پیرییش بێ
زمانی راست، نایەتە گۆ!.

تشرینی یەکەمی 1968

*پیرەمێردێکی کوێری دوکاندار بوو لەگەڕەکی پیرمەسوور، لەکاتی منالْیمانا

نامەیەك

بۆ هاوڕێی شاعیرم كاك ج. شاربازێری

ئەی "پارچەی جگەرم" برام
بەبێئەوەی، خۆت بێیتە لام
پرسیارم گەیشتە وەرام
كە كردمەوە.. دیوانەكەت
لەم دوورەوە..
دیم پایزی ژیانەكەت.
لەزستانی هۆنراوەتا..
دیم بارانی گریانەكەت.
دیم ئەو ناخەی،
پڕ لە ئاخەی،
هەزار گوڵی تیا سووتاوە
خۆر لەناو شەویا خنكاوە.
دیم ئەو كچەی بەقژی سەر
هەڵواسراوە..
دیم ئەو پەپوولانەی كەوا،

باڵی فڕینیان بەستراوە.
دیم، براکەم، ئەو بەهارەی
لەنەورۆزدا، بێهەتاوە.

★

لەدایکی شیعرەوە.. برام!
بەبێ ئەوەی خۆت بێیتە لام،
تا بمدوێنی..
بینی تینووم، نا بەبینی
گۆمی سکاڵاکەی تۆوە،
ئازاری خۆم لەبیرچۆوە.
سەرنجێ بە لە "تریفە"
دڵنیام کە تۆش ئەمبینیی
وەك خۆت تەنیام!
ئای براکەی دوێنێو ئێستام
لەم دوورەوە..
چەند بۆت گریام!

تشرینی دووهەمی/ 1968

"بێکەس"ی زیندوو

وەکوو ئێستا..
وەکوو ئەمڕۆی تاریكو تاڵ
پێش نۆزدە ساڵ،
فرمێسکی چاوی وەك پشکۆی،
شاری هەڵەبجەی پڕ سزا
بەسەر گۆنەی خەما رژا
وەکوو ئێستا..
دەستو پەنجەی بەئاگریی
هەواڵێکی جگەر بڕی،
ترا.. چزا.
بۆ ماڵ ئاوایی، مامۆستا
هەڵەبجە وەك زستان گریا
وەك دایکی سك سووتاو گریا
گریان.. گریان،
"باخی میر" و "گوڵان" گریان

بۆ مامۆستا.
وەك قوتابی ئێمەی منالّ
هەور گریا.. سامالّ گریا،
بۆ مامۆستا.
مات بوو، زەنگی قوتابخانە
کپ بوو، دەنگی قوتابخانە.
زەرد بوو، رەنگی قوتابخانە.
وەکوو ئێستا
تەختەی رەشی خوێندن گریا
وشەی گەشی خوێندن گریا
"زەڵم" گریا "هاوار" گریا.
باخی "عەبابەیلێ" گریا
گیانی "ئەحمەد موختار" گریا.

⋆

رۆژی هەژدە..
مانگی دوانزەی چلو هەشتە،
تۆفو باران
رەهێڵەی خوڕی بێ وچان
فرمێسکی چاویان درشتە.
وەك هەڵەبجە، وەکوو ئاسمان!
لەهەژدەی مانگی دوانزەدا
لەپایزی ئەو رۆژەدا

لەژوورێکی، ناوماڵ.. رووتەی
کرێ گرتەی
سەر ماڵانا
لەژوورێکی هەژاریی دا،
مرد "بێکەس"ی بیر دەوڵەمەند
مرد "بێکەس"ی شەیدای وەتەن
وەستا.. ئەو دڵەی، ئاگریی
کورد پەروەری تێبەر بوو بوو.
شکا.. ئەو زمانەی وێردی
ئازادیی ئەخوێند بەکوردیی.
نیشت.. ئەو چاوەی کە رووناکیی
خۆشەویستیی، " ئەرشتە سەر"
پەرەی هونەر.
شل بوو.. ئەو پەنجەیەی جاران،
کە لەچاوی زۆر دوژمنی
وەکوو "ئەدمۆنس"ی ئەچەقان.
شل بوو، ئەو مەچەکو دەستەی،
تا رۆژێ بوو لەزیندانا
لەزیندانی تێکۆشانا
ئەڵقەی زنجیری ئەپسان
تەختی دوژمنی ئەلەرزان.

⋆

سامانی دوای کۆچ کردنی
ماڵی دنیای دوای مردنی
بۆ هەتیوو بەجێ هێشتنی،
کە ئێمە بووین
جزدانێ بوو
خاڵیو پەتیی
گیرفانێ بوو
پڕ لەقەرزاریو نەگبەتی!

★

بەڵام سامانی باوەڕی
دوای مردنی
بۆ نەتەوە جێهێشتنی
کە ئێوە بوون.
کە ئێمەش بووین،
دنیایەکە: لە نەبەزین
ژیانێکە: بۆ ئازادیی
لەراپەڕین.
تەمەنێکە: بۆ ئەم کوردە،
پڕ لەخەباتی ئاگرین.
دیوانێکە: پڕ بەهاری
شیعری شیرین.

مارتی/ 1967

زستانی تەمەن

چاوی زستان، بێوەنەوزە، پێڵووی ئارامی لێك نانێ*
شەستە باران، هەزار بەهار، نادا بەكوڵی گریانێ
شەوی تاریك، وەها چۆكی، لەسەر سنگی شار داداوە
لەسەیوانی، هەر ماڵێكا، دار ئەرخەوانێ رواوە.

★

هەوری رێ گر، لەهەتاوی، خۆری نەورۆزی هیوا
وەكوو خەفەت، جەرگو دڵی، ساماڵی ئاسمان ئەخوا!
گێژەڵووكەی، تیژ هەڵكردووی، وڵاتی تەمەن ناسۆر
لەگەڵ خۆیدا، هەزاران دڵ، راپێچی مردن ئەكا.

★

كرێوەكەی، چلەی مەینەت، ساڵی بێبەهاری شار
نەبڕایەوە، وەك شەوانی، دەروونی پڕ لەهاوار
نەبڕایەوە، دەنگی قرچەی، دایكی جەرگ هەڵقرچاو
نەبڕایەوە، كسپەی هەواڵ، هەنسكی گەرووی ئازار.

★

چاوی زستان ، وەکوو چاوی ، خەڵکەکەی ئێرە وایە
ئەو باران و ، ئەم فرمێسکی ، خوێنینی دڵی تیایە
ئەی وڵاتی ، کوێرەوەریی ، ووڵاتی ناو شەوەزەنگ !
وەکوو ئێمە ، بەباڵای تۆش ، بڕاوە ئەم سزایە .

★

ئەی گۆڕستان، ئەی گۆڕهەڵکەن، ئێمەش لەشەوی گیانا
هەموو رۆژێ ، گۆڕهەڵکەنین، لەسەیوانی ژیانا
ئەی پایزی، نائومێدیی، بەر لەوەی وەرزی تۆ بێ
وەرزی ئێمە، زۆر دەمێکە، وا لەگریەو خەزانا!

شوباتی 1969

* ئەم چوارینەیە لەگەڵ ئەوانی تردا کێشی جیاوازە.

زيندووى، مردوو!

"دوژمنت نيم چونكه پێت پێناكەنم،
دۆستتم بۆيە ئەتگرێنمو راستيت لێ ناشارمەوە".

دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
مێژوو ئەڵێ لەدايك بووين!.
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
زرپو زيندووين!
بەلآم هێشتا، باوێشك ئەدەين
هێشتا نووستووين.
هێشتا تەواو، تێر خەو نەبووين
هێشتا ئەنووين.
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
لەخەڵك بوردوين!
لەخۆمان هەرگيز نەبوردووين.
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە،
وەك ئێستە واين
يەك نەگرتووين!.

لەوکاتەوە، چەك هەلگرتووین
بەلأم هێشتا سەرنەکەوتووین.
کەچی ئەلێین: هەر سەرکەوتووین.
ئەلێین: ئێمە هەر نەمردووین!.

★

هەر لێرەوە.. تا وڵاتی
بەرینی "چین"
بەنۆکەریی، گەڕاین ڕۆشتین
بەئاواتی
سەرکەوتنی
بێگانە گەلێ گەیشتین:
لەخوێنی خۆمان بۆ ڕشتن..
لەرۆڵەی خۆمان بۆ کوشتن
تا توانیمان قسەی زۆری
مەراییمان.. بۆ هەڵبەستن
سەمامان کرد، بۆمان رستن.
وتیان: ئادەی دنیا بگرن
ئەوە پارە!
وتمان: باشە!
وتیان: بمرن، ئەوە پارە
وتمان: باشە
وتیان: ماڵی یەکتر ببڕن
لەناو یەکا، یەك سەربڕن

ورگیی یەکتریی هەڵدڕن
ئەوە پارە..
وتمان: باشە!.
★
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
پێمان ئەڵێن:
بەرد بن.. داربن
ئەڵقە لەگوێو خزمەتکار بن
مەڕ بن. مار بن
ئادەی ئینجا شێت بن.. هار بن
ئەڵێین: باشە!
★
بتی دارو بەردمان پەرست
تاجی هەزار، شای بێگانەی
خوێنەخوێمان
داناو پەرست
چەند پێڵاوی دوژمنانی..
تازەو کۆنمان،
جووت کرد، پەرست
ئەممان پەرست، ئەومان پەرست!
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
تەنها هەر خۆمان نەپەرست!.
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە..

دێین‌و دەڕۆین
وەك شێت ئەخۆین..
سەرمان قاڵە.
چەنە ئەدەین، هەڵئەپەڕین
سەرچۆپیی، نۆکەریی ئەگرین
کەچی دەستی، کردەوەمان
هەر بەتاڵە..
گفتمان.. لاڵە!.

★

دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
مەشکەی دوژمنمان ئەژەنین،
چونکە شلقەی زل‌و خۆشە.
بەهی خۆشمان پێئەکەنین!

★

ئەوەی گیانی رسوا نەکرد..
رۆیی‌و زوو مرد.
ئەوەی کرنووشی نامەردیی
نەبرد.. زوو مرد!
وەکوو ئێستا..
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
ئەوەی پیاو بوو لەناومان برد!

★

بۆ شاردنەوەی نەنگیی خۆمان

دەلاقەی گەورەی، درۆمان
بۆ ئەوەی خۆمان تەفرە دەین
وەك لەوەو بەر هیچمان نەكرد!
هەر هیچ نەكەین..
هاتین گەڕاین..
كەوتینە دووی گزیو فزیی
لەقوژبنی مێژووی كۆن دا
خوێندەوارمان.. كەوتنە دزی
دزیكردن.. لەشانازیی
كەسانی تر، مایەو مووری گەلانی تر.
هەموو دنیایان كرد بەكورد!
پێغەمبەرانیان كرد بەكورد!
هەتا ئادەمو حەواشیان
هەر كرد بەكورد.!
نەیان پرسی:
ئەی بۆچی كورد..
دوو هەزارو پێنج سەد ساڵە
بۆ خۆی، هیچی بەهیچ نەكرد؟!

مارتی/ 1969

ئەستۆی ورد

"پێی بزانین یان نەزانین،
هەموومان لەچاندنو دروێنەکردنی خراپەدا بەشدارین.."

سەرماو سۆڵەی، ئەم زستانەی
لەکۆنەوە تیایا ئەژین
دیوەخانی.. ئەو قسانەی
وەکو بنێشتی جیڕو تاڵ
تا هیلاك بوون، بەدەم ئەیجووین
ئینجا بەدەست،
دەستی ئەنقەست
بۆ پێکەنین
یەك لەیەکتری هەڵئەسووین.

★

دیوەخانی.. ئەو باسانەی،
بۆ سەرزەنشت، دوور لەشەرمە.
دیوەخانی، ئەو شەوانەی،

وا چەند ساڵە..
بەشەوچەرەی، خواردنی یەك!
پڕ و گەرمە!.
★
قوڕو لیتەی، ئەو زەلكاوەی..
لەپەو ڕوو هەموو تێی کەوتووین
گێژی ئەو تۆفو گەرداوەی
بۆ نەمان.. ڕاپێچی کردووین.
دیوەخانی ئەو گورگانەی
لەپێستی مەڕا ئەنوێنن
سەوای ئەو ناو.. جامبازانەی..
لەتاریکایی ئەشکەوتا
ئابڕووی ئێمە ئەدۆڕێنن!.
★
کۆڕی ئەو دزو جەردانەی
لەدەوری شێخ، ویرد ئەخوێنن!
لەپاڵ قۆڵو دەس بڕینا
ناوی خواو ڕاستیی ئەهێنن.
دیوەخانی.. ئەو میرانەی
بەتەلیسمی.. تەفرە خواردن
خۆیانو ئێمە ئەنوێنن.
★

هەمووی لەئەستۆی گشتمانە
ئەستۆی وردمان!
هەمووی نزمیی رەوشتمانە
ئەوەی کردمان!.

★

ئەو چنگانەی لەناو خوێنا،
خوێنی یەکا رەنگمان کردن!.
ئەو دەمانەی، لەجوێندا
لەخۆمانا..
شلمان کردن،
لەبەر چاوی دوژمنانا،
حەیای یەکترمان پێ بردن.
یەخەی یەکترمان پێگرتن
سەرماو سۆڵەی، ئەم زستانەی
کە بەردەوام تیایا ئەژین
ئەو بۆشایی.. سەرشێوانەی
کە چەند ساڵە..
بێ سەروبن!
تیایا دێین و، تیایا ئەچین!
ئەو پرسیارەی،
بێوەرامەی!
کە تێی ناگەین..

چییەو لەبەرچی وا ئەکەین؟
ئەو فرمێسکی سکاڵایەی،
بۆ یەکتری هەڵئەڕێژین
دەستەو ئەژنۆ دائەنیشین
بەسەر سنگمانا، ئەکێشین
ئاخ هەتا بن.. هەڵئەکێشین!
ئەم نۆکەرییو مسکێنییەی
کە بەخۆ ڕەوانەی ئەبینین
ئەم ژیانەی بە ڕسوایی
تیا ئەبیسین، تیا ئەبینین
هەمووی لەئەستۆی گشتمانە
ئەستۆی وردمان
هەمووی نزمیی رەوشتمانە
ئەوەی کردمان!.

مارتی/ 1969

لەگۆڤارێکی بێگانەدا*

1-چەك

لەوتاری گۆڤارێکی.. دوور وڵاتا
لەناو دێڕی ئازادبوونی دوای خەباتا
لەبەهاری، باخچەی گوڵی، بەر ئاواتا
لەسەر لاپەڕەی یەکەمین
بەگەورەیی، وا نووسرابوو:
-چۆن سەرکەوتین؟-
ئینجا ئەڵێ: پێش ئەوەی، بەلەش راپەڕین
ئێمە بەگیان راپەڕی بووین
یان بەر لەوەی، سەنگەر بگرین،
ئێمەی زیندوو.
خوێنمان، لەناو لەپی دەستا هەڵگرتبوو.
بەر لەوەی سەنگەر هەڵکەنین،
سەنگەری باوەڕمان هەبوو
لەناو گیانا، لەناو بیرا، زۆر لەوەوبەر

ئامادە هەڵمان کەندبوو

ئەو چەکەیش.. هەڵمان گرتبوو:

هەر ئاسنی، ساردو سڕی، بێگیان نەبو

مردوو نەبوو

هەر گوللەیەك، قاڵ کراوی، باوەڕێ بوو

لەناو کوورەی، ژیانمانا..

وشەی پشکۆی، نە کوژاوەی، ئاگرێ بوو.

هەر چەك نەبوو..

چەكو بیرو زمانو دڵ هەمووی یەك بوو.

2-سەرکردە

سەرکردەمان، وەکوو خاکی، ئێمەی تینوو

ئەویش تینووی سەربەستیی بوو.

لەگەڵ برسییا، برسی بوو..

وەك زستانمان، ئەویش مات بوو.

وەك بەهارمان، ئەویش گیانی پڕ ئاوات بوو

سەرگردەمان: وێنەی لەناو، فرمێسکا بوو

کاتی گریان،

لەدڵۆپی، خوێنینندا بوو، کاتی رژان

دەنگی لەناو لاوانەوەی.. دایکانا بوو،

کاتی، جەرگ هەڵکڕووزان!.

دەستی لەناو، دەستی کاری، جوتیارا بوو

کاتی کێڵان.

سەرکردەمان: بڕوای وەکوو:

خۆر ڕووناك بوو.

وەك دەروونی ڕەش‌و ڕووتی. ئەم وڵاتە

سادەو پاك بوو.

سەرکردەمان: چاوی وەکوو، ئەم کێوانە

بەرامبەر دوژمن سامناك بوو.

بڕواو چەك‌و سەرکردەمان.. لەگەڵ یەکا

لەباوەشی، چارەنووسی، سەنگەرێکا

بۆ ڕزگاری، کەوتنە جەنگین.

هەتا خوێنی سەرکردەمان.. بەسەر چەکا

ڕژاو.. تکا،

وا سەرکەوتین!

نیسانی/ 1969

**ناوونیشانی هەڵبەستەکە خۆی وەهایە.. واتە "ترجمە" کراو نییەو لەزادەی بیری شاعیر خۆیەتی.*

من لێرەدا..

-1-

پێیان ووتم: لەگۆرانیی، هۆنراوەتا
لەناو باخی گوڵی وشەی، گەشاوەتا
هیچمان نەبیست. هەتا ئێستا
هیچمان نەدیی..
نە بۆ: بێشەی، چڕی "ڤێتنام"، کە ئەسووتێ
کە گڕ ئەگرێ بۆ ئازادیی.
نەبۆ: قامچی، دەستی زوڵمی، پیاوی سپی
کە پشتی رەش.. ئەکا بەخوێن!
نە بۆ: کۆنغۆ، کە داسی دەستی، نامەردیی
بەهاری سەوز، لەو ناوەدا، ئەکا دروێن!.

★

من لێرەدا..
هەر گوڵێکم، بەخوێنی خۆم، ئاودابێ
یان بەستەیەك، بۆ سەربەستیی

بەم کوردەما هەڵدابێ!
یان هەڵبەستێ، بۆ ژێردەستیی.
وتبێتم، مژدەی رووناکیی تیا بێ.
بۆ گشت لایەك..
چراوگێکن، بەتاریکیی،ئەدەن درِ.
گوڵ و بەستەن، بۆ گەلانی، راپەڕیوی تر!

-2-

من لێرەدا لەدڵتەنگیی، بەهارا
لەهاواری، زامی قووڵی، ئازارا
لەفرمێسکی، چاوی دایکی، کوردانا
لەسرودی، کوردایەتی مەردانا
لەناو کڵپەی، شەوسوتێنی ئاگرا
لەشەقامی چۆڵ و هۆڵی ناو شارا
یان لەدەغڵی، بۆمبا کێڵی، جوتیارا
لەرووخساری، بزرکاوی، مناڵا
یان لەپەرەی هەڵقرچاوی، هەواڵا
یان لەخوودەی ئاسنینی سەربازا
یان لەمۆرەی چاوی دوژمن بەرازا!
"گشت گەلێکی، سەربەردەباز، ئەبینم
هەموو دنیای، ئازادیخواز، ئەبینم"

نیسانی/ 1969

سەرسام مەبە*

"ئەوەندە بەدرۆ خۆمان هەڵبەین ملمان ئەشکێ،
ئەوەندەش بێ بارو دووڕوو بین هیچ ڕێگەیەکی ڕاست نامان گرێتە خۆ.."

-1-

نامەی ماندووی، دوور وڵاتت
چاو پڕ لە فرمێسکی پرسیار
سیمای دێڕی کش‌و ماتت
وەك وەرینی گوڵی بەهار
وەك ڕێبواری هەناسەسوار
وەکوو کۆتری باڵ شکاو
وەك نێرگزی چاوی تۆراو،
وەك گوڵاڵەی هەڵبزڕکاو
وەك چۆلەکەی، لەدوور هاتووی،
تینو بۆ ئاو..
وەك سەرنجی ئەو منداڵەی
لەدایکی ون ئەبێ .. سەرسام!
کاکی برام..

ئاوا نامەی هیلاکی تۆ
وشەی دڵی خەمناکی تۆ
گەیشتە لام.

★

لێم ئەپرسیت..
خەریکی چیت؟!
دەنگو باسو هەواڵ چۆنە؟.
باخی ژیانی ساڵ چۆنە؟
گەورە چۆنە؟ مناڵ چۆنە؟
شاری خۆشەویستی.. نەگبەت
توخوا چۆنە؟.
دایکی لاوانەوەو مەینەت
توخوا چۆنە؟.
لێم ئەپرسیت:
چی ئەبینیت؟
چی ئەبیسیت؟
لەزۆرو کەم تا بە سووسە!
بۆم بنووسە
با زۆریش بن..
پرسیاری من..
گۆمی تکاو چاوەڕوانیم
مەشڵەقێنە.

وشەی سەربەست
چۆن دێتەدەر بیدرکێنە
توخوا لەناو گەرووی ترسا
یان بەئەنقەست
مەیخنکێنە
دوور وڵاتی هەشت نۆساڵم
تاسەی دووریم.. مەڕەنجێنە!.

-2-

کاکی برا!.
وەك تۆ ویستت
زمانی قەڵەم نەی وێرا
سەربەست سکاڵا هەڵڕێژێ
ناچار کرا، زیندە بەچاڵ
گەلێ وشەی پەپوولەی ئاڵ
گەلێ زەردەخەنەی وەرام
پەستو ناکام
لەناو گریانا بنێژێ
وەك وەرزی ساڵ.
ناچار کرا
گەلێ جریوەی ئەستێرەی
شینی سامالّ

گەلێ تریفەی ئاواتی،
مانگی خەیاڵ
زۆر هۆنراوەی وەك خۆر ڕووناك
گەلێ بزەی پێکەنینی،
پڕ لەگەشەی وەك ساوا پاك
بکا بەژێر هەوری تاڵی
بیرچوونەوەی، ژیانەوە،
بەژێر باڵی
شەوی تەنیای گریانەوە!
سەرسام مەبە. ئەگەر بڵێم:
چاوی زستان
لەجێی باران
لەجێی مژدەی پەڵەدانی
ناو دەغڵو دان..
نمەی خوێنی لێ ئەبارێ
خوێنی گریان!.
سەرسام مەبە. ئەگەر بڵێم:
بەفر.. سوورە!
وەکوو ڕەنگی دار ئەرخەوان،
وەکوو بەرگی بەری لەشی
شەهیدانی، بێ ناونیشان
وەك گوڵاڵەی گۆنا گەشی

دەشتو دەری گشت نیشتمان.
دڵ تەنگ مەبە.. ئەگەر بڵێم:
مرد.. بەهاری خۆشەویستیی
جاری جاران
مرد.. بەهەشتی
مرد.. رەوشتی
پیرۆزی باوو باپیران!
سرە.. دەماری.. پیاوەتی
کۆنی کوردان.

★

سەرسام مەبە، ئەگەر بڵێم:
لەلای ئێمە
بەهار وەرزی گوڵ وەرینە
خۆر هەڵاتمان خۆر نشینە.
خۆزگەمان بەرەو دێرینە.
دڵ تەنگ مەبە
خەم هاودەمە
تانوپۆی ژینی تەنیوە.
خۆشی دەمێکە تەریوە
ئەوەی بەکوڵ نەگریابێ،
لەلای ئێمە، مانای وایە پێکەنیوە..

★

سەرسام مەبە، ئەگەر بڵێم:
لەلای ئێمە..
لەباتی گوڵ دڕك ئەڕوێن
سەرسام مەبە، ئەگەر بڵێن:
پێنەکەنی.. ئەگەر بڵێن:
لەلای ئێمە..
لەجێی مایین.. ئێستر ئەزێن!.
سەرسام مەبە، ئەگەر وتیان:
لەلای ئێمە نرخی ژیان
نرخی تەمەن، ڕۆشنایی گیان
لە تۆڵەکە.. هەرزان ترە
یان لە پووشکە.. ئاسان ترە
سەرسام مەبە.. ئەگەر وتم:
گیان کێشانی.. خوا نەماوە
مردنی.. ئەوسا نەماوە..
بۆ سەر بڕین، بۆ هەڵکێشان
ملی زەڕنە قووتەو جوجکێ!
ئەستوورترە.. لەهی ئینسان!.

★

لای ئێوە، پێشکەوتن باوە
بەرەو بەرزیی رۆشتن باوە
تامی شادی چێشتن باوە

گەشتی ئاسمان کردن باوە
کاکی برا.. لەلای ئێمەش
لەناو یەکا کوشتن باوە
بەدەستی یەك ناشتن باوە
تاوانو خوێن ڕشتن باوە

★

سەرسام مەبە، ئەگەر بلێم:
لەلای ئێمە
ڕێوی شێرە
چەقەڵ بەسەر شێرا نێرە!
مشك، پشیلە ڕاو ئەنێ
داڵ، بەهەلۆ پێئەکەنێ
کوێر: چاوساغە، چاوساغ: کوێرە!
سەرسام مەبە، ئەگەر بلێم:
قاژوو جوانە!.
دەنگی خوێندنەکەی خۆشە
قەل سپیو سۆڵ
رابەری شەوی کاروانە
ژیشك، نیان!
لەش نەرمو نۆڵ!
مار بەوەفا، بێچووە کۆتری،
لا میوانە.

جگەرسۆزە، بەسەزمانە!
زەردە واڵە..
هەنگی گوڵاو دور هەڵگری
گوڵی کێویی دارستانە.
چزووی.. دووپشك
بۆ گاڵتەیە.. جێگەی گازی
پاکەدەمی، وەکوو نیازی

- 3-

سەرسام مەبە، ئەگەر بڵێم،
سەر بامەدە.. ئەگەر بڵێم
لەلای ئێمە
هاڕەی چەپڵە، چەپڵەی هەزار
چەپڵەی نووستو، چەپڵەی بێزار!
گرمە گرمی هەوری هاوار
زستان، پایز، هاوین، بەهار
دائەکاتە، سەر گوندو شار
مەیموونی، سەر شانۆ ئەڵێ
تەشی ڕێسی درۆ ئەڵێ..
خێوی ناو کێوی ڕەش ئەڵێ
بێگانەی دەستەمۆ ئەڵێ
ئەو هەر ئەڵێ..

لەدواشەوە، قوڕگی نووساو
گاگەلی، تێر لەوەڕ، تێر ئاو!
پەیتا پەیتا ئەڵێن بەڵێ
فەرمایشتە، ڕێ وا ئەبێ.
جامبازی تۆین.
لەپشت تۆوە، هەتا مردن.
بەگوڕ ئەڕۆین
با چاو بەرەوژێر بێ، چییە؟
با لەشی تۆ گێڕ بێ چییە؟
گەڕ بێ چییە؟
با گوێی بیستن کەڕ بێ، چییە؟
پێمان ئەڵێن
پاشەڵ پیسین.. ئینجا چییە؟
چاوچڵێسین، ئینجا چییە؟
سەماکەرین، تەشی ڕێسین
ئینجا چییە؟.
ئابڕوو ئەگەر تکا، چییە؟
شەرم ئەگەر شکا، چییە؟
پێرێ سووربووین، ئەمڕۆ شینین
ئینجا، چییە؟!
چۆن لوا خۆمان ئەگۆڕین.
ئینجا چییە؟.

سبەی لای، گورگە شابۆرین.

بەو ناوەڕین.

ئینجا چییە؟!

نە دۆستمان هەیە، نە دوژمن!

نە حەز ئەکەین، لەژێر کەوتن!

نە سەرکەوتن!

ئینجا، چییە؟!

ئینجا چیە؟!

1969–1959

*سەرچاوەی بیرکردنەوە، لەدەربڕینی ئەم هەڵبەستە بۆ شەش حەوت ساڵ زیاتر لەمەوبەر ئەگەڕێتەوەو چ پەیوەندییەکی بەرووداوەکانی ئەمڕۆوە نییە.

یادداشتی هەفتەیەك★

"لەهەموو پاشاگەردانییەك ستەمتر پاشاگەردانی رەوشتە"

شەممە:

شەو وەك ئازار
كۆتایی نالێنی نەهات
هێشتا باران.. لەچاوی شار
لەچاوی شەو.. هەر ئەبارێ
وەكوو گریان
گریانی ئێمەی بێوچان
خۆر هەڵنەهات
تێپەڕی كات

★

لەگەڵ خەما هاتمە دەرێ
بینیم: تەرمی كۆڵانە ڕێ
تەرمی شەقام..
مەیتی .. دەرگای ماڵە هاوسێ
مەیتی.. گەڕەك

هەموو بۆنی.. خوێنیان لێ دێ
لەگەڵ خەما، هاتمە دەرێ
دیم دراوسێی.. تەنیشتماڵم
دیم هاوڕێی.. کۆنەساڵم،
لەبەر دەرگا.. لەسەرمانا
یاخود بڵێم.. لەترسانا!
هەڵئەلەرزی..
وتم: چیتە؟!
وتی: ئەمشەو هاتنە سەرم
لەخەودا بووم دەوریان گرتم
ماڵەکەیان، تاڵان کردم.
هیچیان نەهێشت،
تا ئاگری ژووریان بردم.
تا ملوانکەی، کچەکەمیان
لەمل داکەند.
تا سەعاتی ژنەکەشمیان
لەدەست، داکەند.
وا فەیناکا، تاڵان کردن
بەڵام بەهەر پێنج شەشێکیان!
تێریان لێدام، ئینجا رۆشتن!.

یەکشەممە:

نیوەڕۆیەو رۆژ گیراوە
لە دەرگەزێن، لە کانێسکان،

لەسەرشەقام، لەحاجیحان،
لەگشت لاوە.
تەقەو ڕیزی دەمانچەیە،
تەقەی تفەنگ،
هاوارەو دەنگ،
چی رووی داوە؟!
ڕاکردنە سەر بەرەوژوور
سەر بەرەوخوار!
چی قەوماوە؟.
وتیان: لەناو چەقی بازاڕ
چوار کوژراوە..
چوار زامدارە. خوێن رژاوە!
گەرمە تاوان.
وتم: ئەو کوژراوانە کێن ؟
وتیان: بران!

دووشەممە :

ڕۆژ درەنگە..
ژیان وێنەی شەوەزەنگە.
لەناو شاخا، لەناو شارا
لەسەر مێزی قوتابخانە..
لەسەر دوکان.. لەبازاڕا
لەماڵانا.. لەچایخانە

تا لەکاتی.. نان خواردنا
لەناو پاسا،
لەرێی هاتوچۆ کردنا..
لەوەستانا، لەرۆشتنا
لەکاتی.. مردوو ناشتنا
لەنوێژی خواپەرستنا
لەدێڕی نامەنووسینا
لەفرۆشتن.. لەکڕینا!
لەسەر دیوار، لەکۆڵانا
هەتا لەناو، کۆڕی یاریی
منداڵانا:
کوردایەتی: زامدار ئەکەین
برایەتی: کوشتار ئەکەین
بەڵام دوژمنی خوێنەخوێ
چاوروونو بەختیار ئەکەین!.

سێشەممە :
لەگەڵ دڵی تەنگو تارا
لەگەڵ هەنگاوی ئازارا
هاتمەدەرێ
گەڕام بەناو، هەموو شارا
ویستم ڕووناکیی ببینم..
ویستم هەتاوی دڵ پاکیی

گیان ببینم..
ویستم نێرگزی نەورۆزی،
خۆشی بۆن کەم.
ویستم خەفەت فەرامۆش کەم،
لەمانەم هیچ بەدی نەکرد!
ئەوەی کە دیم، هەر زستان بوو
هەر چلەی چاوی گریان بوو
هەر هەور بوو، هەر تاوان بوو
ئەوەی کە دیم: هەر جاران بوو!
خوێنی رژاوی زۆرم دی..
دڵی تاساوی زۆرم دی..
گوڵی سووتاوی زۆرم دی..
لەوانەم ئێجگار بەدی کرد
گەڕام، رۆشتم، سوڕامەوە..
دیسانەوە..
لەگەڵ دڵی تەنگ‌و تارا
لەگەڵ هەنگاوی ئازارا
گەڕامەوە..

چوارشەممە:
لەلای ئێمە هەر زستانە
تەمەن.. گەڵای دوای خەزانە
بەڵام بەهاری رازاوەی،
هەر چوار وەرزی ناحەزانە.

دوژمنان.. سەرچۆپی ئەگرن
دەست بەرنادەن
لەسەر لاشەی براکوژیی
لەسەر دڵمان.. هەڵئەپەڕن
لەگیانمانا.. ئەلەوەڕن
چۆنیان بوێ ، چۆن حەز بکەن
پێمان ئەکەن..
گوڵی ویژدانمان لێئەکرِن!
لەخوێنی یەك تێرمان ئەکەن
گلێنەی چاومان.. لێئەکرِن
کوێرمان ئەکەن..
خۆشەویستیمان.. لێئەکرِن
ژێردەستیمان.. پێ ئەفرۆشن!
زۆر بەهەرزان لێیان ئەکرِین
لەمەش زیاتر..
لەسەر لاشەی براکانمان..
لەگەڵیانا.. هەڵئەپەڕین،
ئەگەر گریان..
لەوان زیاتر بەکوڵ ئەگرین!.

پێنجشەممە :

نە بامان دیوە.. نە باران
لەچوار لاوە.. بووك بردنە
گەرمە کۆڕی.. شایی‌و لۆغان

گەرمە ئاهەنگی بێشەرمیی
دوای تەفرەدان!
لەگشت لاوە.. بووك بردنە
ئەم بەزمانە،
بەزمی خۆشیی ژێرکەوتنە.
لەقە فرتێی پێش مردنە.
نە بامان دیوە.. نە باران
با گەرمی کەین "پرسەی ئاهەنگ"!
بەچەقەنە.. بەقاقای زل
بەخۆبادان!

هەینی:
لەگەڵ خەما هاتمە دەرێ
گەڕام بۆ یەکێ پێم بڵێ
هۆی ئەم دیلیو رسوا بوونە
ئەبێ چی بێ؟
گەڕام بۆ یەکێ پێم بڵێ
گەلێ گەڕام..
بۆ شوێن وەرام..
لەنەوەی خۆم، کەسم نەدی!
هەتا پیرێکی ریش سپی..
هی دەوری زوو..
لەقەراغی شار.. تووشم بوو

که لێم پرسی..
ووتی: کوڕم
"پاشاگەردانیی.. ڕەوشتە"
"گەڵاڕێزانی.. ڕەوشتە"

مارتی/ 1969

*لەگۆڤاری "الشعر 69"ی ژمارە یەك دا کە لەناوەڕاستی مانگی مایسدا کەوتە بازاڕەوە، لە لاپەڕە "30"ی دا هۆنراوەیەکی شاعیری عەرەبی (خالد الخشان) بڵاوکراوەتەوە، ئێسکی ئەم هۆنراوەیە لەرووی ژماردنی رۆژەکانی هەفتەوە، تەواو لەم هۆنراوەیەی من ئەچێت، "جا بۆئەوەی ئەم لەیەك چونە گومان پەیدا نەکات" حەزم کرد خوێنەران بزانن، "کە بەرواری دانانی هۆنراوەکەی من بۆ سەرەتای مانگی مارت ئەگەڕێتەوە" هەروەکوو لەکاتی خۆیدا یەك لەدوای یەك بۆ مامۆستایان "هەردی، کاکەی فەلاح، دیلان"م خوێندۆتەوەو ئاگادارن.

گوڵی زستان

ئەڵێن: بۆ گریان؟ دیاریی ئەمجارەی

گوڵی ژاکاوی ناو ئەم بەهارەی،

دڵ خەفەتبارەی،

هۆنراوەکانتە.. هیوامان ئەوێ

وەڕس بووین، ئیتر. تاکوو کەی زستان؟!

دەبا رووناکیی شەبەقیی بەیان،

لەئاسۆی "وشەی" گیانا دەرکەوێ.

تاکوو کەی گریان؟

ئاوێنەی تەمی بەرچاوت.. بسڕە.

وەك کۆرپە، هیوای تاقانەی ژیان

لەباوەش بگرە.

ئەگەر ئەشمری

لەناو بەهاری، ئاواتا بمرە!

وەڕس بووین. ئیتر. هیوامان ئەوێ.

وتم: گەلێ جار لەناو گریانا

یاخود لەباخچەی ماتی زستانا

گوڵی زۆر جوانتر، لەگوڵی بەهار

ئەڕوێو ئەپشکوێ.

پێم ووتن: زۆرجار

فرمێسکی.. ئازار

لەپێکەنینی، سەرزاریی زیاتر

بزەی ئومێدی تیا دەرئەکەوێ!

نیسانی/ 1969

ئازاری راچڵەکین

لەخەوما بوو، شاعیرێکی، دەوری کۆنم دی
لەشوێنێکا، وەك بیابان، کاکی بەکاکیی
کاتێ نزیك کەوتمەوە لێی، بینیم وا ئەگری
بەدەستی خەم، بەدەستی دڵ، فرمێسکی ئەسڕی!
وتی ئەگەر، شیعرەکانم، لەلاتان ماوە،
وەکوو جاران، هەتا ئەمڕۆ، هەر نەفەوتاوە
پێیان بڵێ، نەی خوێندنەوە، بییاندڕێنن
کۆی کەنەوە، هەر بەیەك جار، بییان سووتێنن
ئەوەی ئەوسا، من ووتوومە، لێی پەشیمانم
ئاوەژووە، بەرگی بەری، هەڵبەستەکانم
گەر لەبری ئەو گولانەی، بۆ خۆتەفرەدان
هەڵم ئەدا بۆ سەر سەری، بەناو قارەمان
گەر لەبری، ئەو هەڵدانەی، بۆ ختووکەی فیز
هەڵم ئەدا، شێرو رێویم، ئەخستە یەك ریز
گەر لەبری، ئەو گولانە، درك بونایە!
هەتاکوو بن، لەپێستی هەست، بچەقاندنایە!

دۆست بوومایە ، قسەی رەقم ، پڕ بەمشت بوایە

پێکەنینی، شیعرەکانم، سەرزەنشت بوایە

چقڵی ووشەم، بۆ ئازاری، راچڵەکین بوایە

گرمەی هەورم، بۆ برووسکەی، راپەڕین بوایە

ئێوەش ئەمڕۆ، وەها دیلی، تەفرە نەئەبوون

وا لەهیچە، لەسکتانا، گەورە نەئەبوون!.

نیسانی/ 1969

داربەڕوو

-1-

پێش هەزار پشت، رۆژانی زوو
کاتێ هێشتا.. تازە نەوەی،
یەکەمی کورد.. لەدایك ئەبوو.
کاتێ تازە.. منداڵی بیر،
لەناو شاخا، پێی گرتبوو
پێش هەزار پشت، ئەگێڕنەوە
عومری مێژوو
چیرۆکی پیرە داربەڕوو.
ئەهێننەوە،
لەداستانی دەماودەما
لەزستانا
لەماڵانی کوردستانا
بەم شێوەیە، ئەی خوێندنەوە:
ئەڵێن: ئەوسا زوو، ئێجگار زوو
نزیکی ئێستەی هەورامان
دارێك هەبوو..

داری بەڕوو
پێیان ئەوت: داری ژیان
داری زیندوو.
ئەوەندە.. بڕوای بەخۆی بوو
ئەوەندە.. هێزی تیا هەبوو.
بەگژ.. دەریایساما ئەچوو
بەگژ .. ڕەشەبادا .. ئەچوو
هێندە.. گەڵاو لقی پڕبوو
سێبەری بۆ خۆر کردبوو
ئەو سەردەمە، داری بەڕوو
لەژێرەوە، ڕەگی قووڵی،
لەسەر پشتی "گاو ماسی" یەکە
داکووتی بوو!
لەپۆپەوە، لقی بەرزی
تا "حەوت تەبەقە" هەڵچوو بوو
لەوکاتەدا داری بەڕوو
بەو جۆرە بوو.

-2-

ژیان ڕاناوەستێ.. ئەڕوات
بەچاو بەبیر بەگیان ئەڕوات
ژین ناسرەوێ..
دواناکەوێ، پێش ئەکەوێ
چنگ نانەیەك

بەدەست بێ، یان،
بەبیر بەچەك..
بەهێز ئەبێ لاواز بخوات
هەتا ئەمڕۆ
ئەم دنیایە هەروا ئەڕوات!.

★

دارەکەمان.. داری بەڕوو
پاش یەك دوو پشت،
بنی رۆ چوو
پۆپەی بەرزی، بۆ نزمی نیشت!
گەڵای وەری.
مەلی ژیانو ئاواتی
لەسەر تەڕیی.
دوژمن لقو، چڵی بڕیی
لەناو خۆشیا،
کرم تێی دا..
مێرووله کەوتە خواردنیو
کون کردنیی
قەڤ ئەستوور، کەوتە رزین
بەلادا هات..
لەسەر لاشەی پڕ لەبرین
دوژمنان کەوتنە هەڵپەڕین!.

★

بەهێز ئەبێ..بێهێز.. بخوات
مێژوو ئەڵێ.. ژین وا ئەڕوات.

★

داری بەڕووی، مانو ژیان
گەڵای وەری
لقی نەوی..
قەفی گەورەی
کون بوو رزی،
بەلاداهات، کەوتە زەوی.
بوو بەزستان
ڕقی.. تەوری،
دەستی تاوان
کەرت کەرتی کرد،
دایان گیرسان،
پێیان گەرم کرد، دیوەخان!
لەدەوری، گڕی ئاگردان
گڕی داری بەڕووی سووتاو
ئەڵقەیان بەست، داگیرکەران
بوو بەئاهەنگ
تا ماندووبوون، تا شەو درەنگ
هەتا داری بەڕووی سووتاو
گڕی سووری، کوژایەوە..
دوا پشکۆی، دامرکایەوە.

-3-

دنیا لەجووڵە ناکەوێ
بیر ناسرەوێ .
بەڵام مێژوو هاوار ئەکات
لەوکاتەوە داری بەڕوو
بنی رۆچوو.
هەتا ئێستا هاوار ئەکات
پێمان ئەڵێ:
هەر بەهێزە لاواز ئەخوات
ژین وا ئەڕوات.

★

بەڵام مەترسن، مەشڵەژێن!
هەرچەندە.. کەم،
چاو ئەی بینێ
ترووسکەیەك بەدی ئەکەم!
لەکۆنەوە هەتا ئێستا
ناوی ئاواتی لێ ئەنێن..
بەدیی ئەکەم!.
داری بەڕوو، بنی رۆچوو
قەدی ڕزی، لقی فەوتا
لەشی سووتا!
دووکەڵ لەناو سکی هەستا
مەڵێن سەیرە، بەڵام هێشتا
بەڕوو، ماوە!!

مەڵێن سەیرە، گیانی بەڕوو
نەفەوتاوە!
ڕەگی قووڵی بنجو بێخی
بەڕوو، ماوە.
هیوا ماوە!
بەرەو ئاوی بن ئەبزوێ
بەڵام رەگی تینوو ئەڵێ:
من لەئێوە خوێنم ئەوێ
چرای بیری روونم ئەوێ
چاوم ئەوێ، گیانم ئەوێ
هەستم ئەوێ..
مێکشم ئەوێ، دەستم ئەوێ.
کە داتانمێ:
ئەوسا بەرەو بەرزی بۆ سەر
رێگا ئەبڕم!
جەرگی بەردو ئاسن ئەبڕم
سەر دێنمەدەر!
وەك جارانم، جارانی زووم
ئەڕوێمەوە..
دیسانەوە.. ئەژێمەوە.
هیوا لە باوەشم ئەگرم
سروودی "هێز" ئەڵێمەوە
مەلی ژیان، دێنەوە لام
لەسەر پۆپەی، چڵو لقم

ئەخوێندنەوە
زوو بێ و درەنگ
مەل دێنەوە..
ئەوسا پۆل پۆل ئەکەونە ڕێ
بۆ کام درەخت، شوێنی دوورە
وەك من جەرگی، زەوی سوورە
داستانی دار بەڕووی زیندووی
هیوا گرتووی،
ئەم وڵاتە.. ئەگێڕنەوە.
زوو بێ و درەنگ.
من هەر ئەبێ ، بژێمەوە
ئەژێمەوە.. ئەژێمەوە!

مایسی/ 1969